AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO ĮSTATYMO 2 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR PAPILDYMO 8^1 STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Kasdien internetu naudojasi 97 proc. nepilnamečių, beveik pusė 13–17 metų paauglių savo telefoną tikrina nuolat. Kas ketvirtas vaikas jau turi priklausomybę nuo išmaniojo telefono. Beveik pusės Lietuvos moksleivių socialinių tinklų naudojimas yra probleminis. O socialiniuose tinkluose plintantys pavojingi iššūkiai, ypač „TikTok“, kai kuriais atvejais baigėsi savižala ar net mirtimi.

Nepilnamečiai yra ypač pažeidžiami manipuliatyvių dizaino sprendimų, priklausomybę sukeliančių funkcijų, personalizuotos reklamos ir algoritminio turinio. Be to, daugėja atvejų, kai vaikai susiduria su pornografiniu ar smurtiniu turiniu labai jauname amžiuje, o socialinių tinklų spaudimas įvardijamas kaip viena iš pagrindinių nepilnamečių nerimo ir depresijos priežasčių.

Ekspertai vis dažniau įspėja: dabartinis nepilnamečių apsaugos lygis skaitmeninėje erdvėje yra nepakankamas. Nepilnamečiai aktyviai naudojasi internetinėmis platformomis, leidžiančiomis kurti paskyras, viešai platinti turinį ir sąveikauti su kitais naudotojais, tačiau tai didina jų patiriamą riziką - žalingo turinio pasiekiamumą, patyčias, pavojingus kontaktus ir perteklinį asmens duomenų tvarkymą.

Seimo kanceliarijos Tyrimų skyriaus parengta skaitmeninės pilnametystės teisinio reglamentavimo apžvalga rodo, kad vis daugiau valstybių imasi konkrečių sprendimų.

Atsižvelgiant į ES reguliavimo kryptį (Reglamentą (ES) 2022/2065 ir BDAR), projektu siekiama sustiprinti nepilnamečių apsaugą skaitmeninėje erdvėje. Projekto tikslas – įtvirtinti „skaitmeninę pilnametystę“ ir nustatyti aiškias internetinių platformų paslaugų teikėjų pareigas. Projekto uždaviniai: apibrėžti skaitmeninę pilnametystę, nustatyti, kad jaunesni nei 16 metų asmenys platformomis gali naudotis tik gavus tėvų ar atstovų pagal įstatymą sutikimą, ir įpareigoti paslaugų teikėjus taikyti patikimas, proporcingas ir duomenų apsaugą užtikrinančias amžiaus patvirtinimo priemones.

Tai vienas pirmųjų sisteminių bandymų Lietuvoje apibrėžti skaitmeninę pilnametystę ir įtvirtinti aiškią 16 metų ribą socialinių tinklų naudojimui, nustatant, kad nepilnamečių apsauga skaitmeninėje erdvėje yra valstybės prioritetas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą rengė Lietuvos Respublikos Seimo narė Daiva Ulbinaitė.

2. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas daugiausia reglamentuoja neigiamą poveikį darančios informacijos žymėjimą ir skleidimo ribojimus, tačiau aiškiai nenustato „skaitmeninės pilnametystės“ amžiaus ribos ir internetinių platformų paslaugų teikėjų pareigų dėl privalomo tėvų ar atstovų pagal įstatymą sutikimo bei patikimų amžiaus patvirtinimo priemonių.

Duomenų apsaugos srityje BDAR 8 straipsnis leidžia valstybėms narėms nustatyti vaiko sutikimo amžių 13–16 metų intervale; Lietuvoje ši riba yra 14 metų, tačiau praktikoje dažnai apsiribojama savideklaracija, kuri neužtikrina veiksmingo amžiaus patvirtinimo.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Projekte siūloma įstatyme įtvirtinti sąvoką „skaitmeninė pilnametystė“ kaip amžiaus ribą, nuo kurios nepilnametis gali savarankiškai naudotis Reglamente (ES) 2022/2065 apibrėžtomis internetinėmis platformomis be tėvų ar atstovų pagal įstatymą sutikimo, taip pat papildyti įstatymą 8^1 straipsniu, nustatant internetinių platformų paslaugų teikėjų pareigą neleisti jaunesniems nei 16 metų asmenims naudotis paslaugomis be tėvų ar atstovų pagal įstatymą sutikimo ir taikyti proporcingas, patikimas, duomenų apsaugos reikalavimus atitinkančias amžiaus patvirtinimo priemones, parenkamas laikantis duomenų minimizavimo, proporcingumo ir privatumo principų. Tikimasi, kad siūlomos nuostatos sumažins jaunesnių nepilnamečių patekimą į internetines platformas be tėvų žinios, bus aiškiau apibrėžtos paslaugų teikėjų pareigos, susiformuos nuoseklesnė taikymo praktika ir sustiprės nepilnamečių privatumo bei saugumo apsauga internete.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projekto priėmimas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Kartu su šiuo projektu teikiami administracinių nusižengimų kodekso 79 ir 79-1 straipsnių ir

Elektroninių ryšių įstatymo 40 straipsnio pakeitimo projektai.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos įstatymo, Teisėkūros pagrindų įstatymo, kitų teisės aktų reikalavimų. Įstatymo projekto sąvokos įvertintos Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentų nuostatas.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti.

Įgyvendinant įstatymo nuostatas reikės priimti įgyvendinamuosius teisės aktus, kuriais būtų nustatyti amžiaus patvirtinimo priemonių taikymo reikalavimai ir tėvų ar atstovų pagal įstatymą sutikimo gavimo bei patikrinimo tvarka internetinėse platformose. Šiuos teisės aktus iki įstatymo įsigaliojimo turėtų priimti Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir (ar) jos įgaliotos institucijos.

Ryšių reguliavimo tarnyba pagal Elektroninių ryšių įstatymo pakeitimus vykdytų internetinių platformų paslaugų teikėjų taikomų techninių ir organizacinių priemonių įgyvendinimo priežiūrą. Administracinių nusižengimų kodekso 79 ir 79[1] straipsnių pakeitimai nustatytų atsakomybę už pareigų ir RRT teisėtų nurodymų nevykdymą ir įsigaliotų kartu su šiuo įstatymu.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymo projekto nuostatoms įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Specialistų vertinimų ir išvadų Įstatymo projekto rengimo metu negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

,, Skaitmeninė pilnametystė“, ,, Skaitmeninė erdvė“, ,, Internetinės platformos“,

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Seimo narė Daiva Ulbinaitė